

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 883083/5

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק מרוה – אב"ד, הרב רפאל זאב גלב, הרב שמעון לביא

המבקש:	פלוגי	(ע"י ב"כ עו"ד משה ליפל)
נגד		
המשיבה:	פלוגית	(ע"י ב"כ עו"ד אברהם אינדורסקי, טו"ר זיו ברקוביץ וטו"ר צבי גלר)

הנדון: אכיפת טיפול בקטינים באמצעות עיכוב הליכי חלוקת רכוש

החלטה

לפנינו בקשת הבעל-האב (להלן – המבקש) מיום ב' בחשון תש"פ (31/10/2019) למתן ביסוס חוקי להחלטתנו מיום ל' בתשרי תש"פ (29/10/2019) להתלות את הטיפול בבקשות המבקש בענייני הממון עד לקיום החלטות בית הדין בענייני הילדים, ובעיקר עד לקיום ההחלטה המורה על מתן טיפול רגשי לאחת מבנות הצדדים.

בראשית הדברים יובהר ברורות, כי על אף שאין דרכנו להיכנס למובאות ומקורות משפטיים מערכאה אחרת, במקרה זה נאלצנו לעשות זאת לאור דרישתו המפורשת של המבקש לנימוקים משפטיים.

רקע

הצדדים הם בעל ואישה הפרודים זה מזה. מתנהלים לפנינו הליכי הגירושין של הצדדים על פי תביעה שהגיש המבקש, ונכרכו אליה ענייני חלוקת הרכוש, הכתובה, המשמורת ומזונות האשה והילדים.

תיקי הצדדים מתנהלים בעצמות רגשית מאוד גבוהה, בפרט (אך לא רק) בכל הנוגע לענייני הילדים. למרבה הצער, מסתמן ניכור הורי של הילדים, ולמצער חלקם, כלפי האישה-האם (להלן – המשיבה). ההליכים מצריכים מעורבות רבה מאוד של בית הדין בכל הנושאים. להמחשה נציין, כי ההליכים החלו לפני כשנה וחצי, ומספרה של החלטה זו במערכת המחשב של בית הדין היא 237. כלומר, בית הדין נדרש לתת כתשע החלטות מדי שבוע, לרבות בפגרות ובחופשות, בעניינה של משפחה זו – למעשה, כמעט בכל יום עבודה של בית הדין מאז פתיחת ההליכים, אך לא רק, ולעיתים פעמיים ביום עבודה.

כחלק מענייני הילדים, ביום ז' בתשרי תש"פ (06/10/2019) הורה בית הדין למבקש, שנקבע למשמורן זמני, לקחת את אחת מבנות הצדדים לטיפול רגשי אצל מטפלת שהוצעה על ידי שירותי הרווחה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההוראה ניתנה בהתאם להמלצת שירותי הרווחה כמה חדשים קודם לכן, המלצה שקיבלה בזמנו את הסכמת שני הצדדים, אלא שלאחר מכן המבקש העלה הסתייגויות באשר למטפלת זו, והציע מטפלות אחרות, אשר לא הוסכמו על המשיבה.

ביום ז' בתשרי תש"פ (06/10/2019) הודיע המבקש נחרצות, כי 'לא יתן למטפלת להתקרב אליה'. בגופן מוגדל ומודגש כותב המבקש: 'לא יעזור לא קנסות ולא כלא ולא קבורה, גם אם יחולט כל רכושי – האישה הזאת לא תטפל בבתי ולא תתקרב אליה'.

ביום י"ג בחשוון תש"פ (11/11/2019) ניתנה החלטה מנומקת של בית הדין, הדוחה את טענות המבקש בעניין המטפלת.

במקביל מונחות בקשות מטעם המבקש בעניינים נלווים, ש"הבוערת" בהן היא בעניין הרכוש.

על רקע זה ניתנה ביום ל' בתשרי תש"פ (29/10/2019) החלטתנו דלהלן:

"בטרם מתן החלטות בעניינים כספיים שונים המבוקשים ע"י הבעל, עליו להודיע בתוך שלושה ימים האם פנה למתן טיפול רגשי לילדה בהתאם להוראת בית הדין.

יש להבהיר בעניין זה, כי לא סביר כי הבעל יבקש סעד מבית הדין בעניינים שנוח לו לבקש, אך יסרב למרותו בעניינים אחרים."

על החלטה זו הוגשה הבקשה למתן ביסוס חוקי.

אדהכי והכי הגיש המבקש בקשות נוספות, ובהן בקשה לעיון מחדש בהחלטתנו בעניין הטיפול הרגשי בבת. בהחלטה מיום כ' בחשוון תש"פ (18/11/2019) הבהרנו:

בית הדין רואה לנגד עיניו בראש ובראשונה את טובת הילדה, הזקוקה מאוד לטיפול.

סביר מאוד כי אף אם התנגדות האב למטפלת אינה מוצדקת, הרי שהתנגדות זו עשויה לפגוע בהצלחת הטיפול, בפרט בהיות האב משמורן על הילדה.

חשש זה הועלה לאחרונה גם ע"י גב' [...] עצמה בשיחה עם אב בית הדין, על אף שהיא מוכנה לקבל על עצמה את התפקיד.

מנגד, גם אם תוצע מטפלת אחרת, הרי שעלולה לצוץ התנגדות מצד האם.

בשלב זה, היות ומונתה לאחרונה אפוטרופוסית לדין, בית הדין מבקש את עמדתה הניטרלית כמייצגת הילדה באשר לזהות המטפלת. לאחר קבלת עמדתה בית הדין ישוב ויבחן את החלטתו.

במענה להחלטה השיבה האפוטרופוסית לדין, כי היא קיימה פגישות עם ההורים ועם הילדים בכל אחד מבתי ההורים ושוחחה עם חלק מהגורמים הרלוונטיים. לשם הגשת עמדה מבקשת האפוטרופוסית להשלים פגישות, לקבל דיווחים ולהתייעץ עם גורמים נוספים. באשר למטפלת רגשית לבת היא סבורה שיש צורך במרכז טיפולי שייתן טיפול למשפחה כולה, ויש צורך בתאום ובקשר בין הגורמים הטיפוליים.

בטרם מתן החלטה זו, ובהתאם לאמור בבקשה המקורית למתן ביסוס חוקי להתליית הטיפול בבקשות בענייני הרכוש, קיימנו היועצות פנימית עם היועץ המשפטי לשיפוט הרבני, הרב שמעון יעקבי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענות המבקש

המבקש טוען כי אין בית הדין מוסמך להתלות את ההחלטות בעניין הרכוש בקיום החלטות בעניין אחר. לדבריו, אין לפגוע בזכויותיו הרכושיות כאמצעי אכיפה לעניין החלטות הנוגעות לילדים. אם בית הדין סבור כי המבקש מפר את החלטותיו, יקנוס בית הדין את המפר, והלה "יתמודד עם הקנס". לטענת המבקש, הוא יוכל לערער על הטלת הקנס או לפנות לכל גורם מוסמך, שיבחן את סבירות ההחלטה.

המבקש רואה להזכיר לבית הדין כי הוא "מתמודד בגבורה" עם ארבעה ילדים שאינם "ממרת את חייהם באופן יום-יומי". האב הוא השומע את תלונות הילדים. מגדל את ילדיו לבדו, מבשל, מכבס, מנהל, קונה בגדים לחורף, עושה ספונז'ה בבית, מכין שיעורים עם בנותיו, מוסר שיעורים במוסדות חינוך, לומד עם בניו, וכך ועוד יותר באופן יום-יומי.

האב מוסיף, כי "גם כשפורצת מליבו נהמה ופיו שותת דם והוא כותב לבית הדין בצורה רגשית, יש לשמוע את דבריו בכובד ראש, לדונו לכף זכות ולא לסתום את פיו."

האב מפרט בהרחבה מדוע הוא מתנגד לטיפול באמצעות המטפלת שקבע בית הדין, מציע הצעות חלופיות לטיפול, ומבקש שבית הדין יקבל את הצעותיו.

טענות המשיבה

המשיבה טוענת כי המבקש הגדיש את הסאה בניכור הורי ובמניעת כל קשר בין האם לילדיה, לרבות מניעת קשר טלפוני במסווה של התנגדות הילדים. לדבריה, אין לקבל שהנושאים הרכושיים יהיו בראש מעייני המבקש, בעוד שטובת הילדים תהיה האחרונה ברשימה, אם בכלל, בה בשעה שמצב הקטינים מתדרדר, הן מבחינה נפשית הן מבחינה פיזית.

לדברי המשיבה, המבקש הוא בגדר "אינו ציית דינא". איהציות אינו רק בתיק המשמורת ביחס לקשר בין האם לילדיה, אלא הוא אף לא שילם את מזונות הקטינים על פי הוראות קודמות של בית הדין, והוא לא העביר למשיבה את דמי השכירות המגיעים לה לפי הוראות בית הדין. הוא פועל כראות עיניו, ומקיים החלטות באופן חד-צדדי לחלוטין.

המשיבה סבורה, כי בשל חוסר תום ליבו של המבקש, יש ליישם את החלטת בית הדין המתלה היענות לבקשותיו בעניין הרכוש. "לא ייתכן כי התובע יקבל את מרותה וסמכותה של הערכאה רק על מנת להשיג את רצונותיו שלו נגד התובע, ואילו כאשר התובע יבקש מאותה ערכאה מול התובע, יתעלם התובע ויתייחס לערכאה ולהחלטותיה כעפרא דארעא."

המשיבה מוסיפה, כי הפעילות חסרת תום הלב של המבקש פוגעת בכנות הכריכה בתביעת הגירושין, ושומטת את סמכות בית הדין לדון בנושאי הרכוש.

המשיבה מציינת "טעם נוסף" – בית הדין רשאי לחדש סדרי דין גם אם לא נכתבו במפורש בתקנות הדיון, ובלבד שאלו יאזנו בין כל האינטרסים של הצדדים וזכויותיהם הדיוניות. לעניין זה היא טוענת לביסוס משפטי – מכוח סמכות טבועה של בית הדין "להסדיר אותם ענייני דיון אשר לא הוסדרו בתקנות הדין" (בג"ץ 3914/92 [לאה לב נ' בית הדין הרבני האזורי בתל-אביב](#) יפו, מח (2) 491 (1994), פסקה 8), ולביסוס הלכתי – בשל היות המבקש "מאן דלא ציית דינא". המשיבה מביאה לעניין זה כמה מקורות הלכתיים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תשובת המבקש

בתשובה לטענות המשיבה טען המבקש, כי אין בדבריה מקור לסמכות חוקית שמכוחה רשאי בית הדין להתלות החלטות בענייני הרכוש בקיום ההחלטה בעניין הטיפול בבת, התליה המזיקה לדבריו לשני הצדדים ואף לצדדים שלישיים במאות אלפי שקלים, בשל אי-ציות להחלטה שניתנה כ"גזירת הכתוב" בלא נימוק ובלא שניתן לערור עליה.

לדברי המבקש, המשיבה היא שאינה תמתלב בכל התנהלותה בהליכים שבין הצדדים, והוא מפרט שורה ארוכה של פעולות ומחדלים שהוא מייחס למבקשת.

המבקש דוחה את הקישור שעושה המשיבה בין כנות הכריכה בתביעת הגירושין לסמכות בית הדין להתלות החלטות בקיום החלטות אחרות. הוא גם טוען שבית הדין אינו יכול "להישמט מלהחליט", כלשונו, בענייני הרכוש בנימוק של "לא ציית דינא", בה בעת שבית הדין הוא מוסד ממלכתי ולא מסגרת וולונטרית שהצדדים בוחרים אם להתדיין לפנייה אם לאו. סירוב לקיים החלטה צריך להידון לפי פקודת בזיון בית הדין. הא ותו לא.

דיון והכרעה

בתי הדין הרבניים ובתי המשפט לענייני משפחה נחשפים בשנים האחרונות יותר ויותר לתסמונת הניכור ההורי. ביטוי לתסמונת נמצא, בין היתר, בסירוב של הילד לקיים קשר, מלא או חלקי, עם אחד ההורים. התסמונת מתגלה בעיקר בהתנכרות מצדו של הילד כלפי ההורה שאיננו המשמורן. לפי דעות מלומדים, על הילד מופעלים אמצעים פסיכולוגיים שונים הגורמים לניתוקו מההורה המסורב וגורמים לו לפתח תלות בהורה המנכר. לעיתים ההורה המנכר טוען כי הוא עצמו מעוניין ורואה חשיבות בקיום קשר בין הילד ובין ההורה האחר, אך "מה לעשות, הילד מתנגד. אדרבא, תשכנעו אותו" (להדגמת הטענה ראו [בש"פ 5950/18 פלונית נ' פלוני \(פורסם בנבו, 12.09.2018\)](#)). הבעיה מסתבכת בתסמונת הניכור ההורי משום שהרצון של הילד הוא תוצר מעוות של ההשפעות שהוא נתון להן מצידו של ההורה המנכר ([רע"א 3009/02 פלונית נ' פלוני, נו \(4\) 872, 883 \(2002\)](#) וההפניות שם).

לצד תסמונת הניכור ההורי קיימת תופעה רחבת היקף, אשר במסגרתה הסדרי שהות והחלטות אחרות, הנוגעים לטובת הילדים ושנקבעים בהחלטה שיפוטית, אינם מתקיימים בפועל, הגם שהבעיה באותם מקרים אינה מגיעה לכדי תסמונת ניכור הורי. לעיתים ההחלטות אינן מתקיימות עקב התנהגותו של ההורה המשמורן ולעיתים עקב התנהגותו של ההורה האחר.

החוקים הקיימים מעמידים לרשות בתי הדין ובתי המשפט כלים משפטיים לטיפול בהורה המפר את הוראותיהם. אפשר להטיל על ההורה המפר סנקציות אזרחיות בגין בזיון בית המשפט, סנקציות פליליות בגין הפרת הוראה חוקית, וכן מגוון של סעדים באמצעות סעיף 68 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"א-1961. לדיון מקיף בנושא ראו מאמרו של המלומד ד"ר יואב מזא"ה, [אכיפה של הסדרי ראייה](#), הפרקליט נא (1), (2011) 227; כנס הדיינים – התשע"ב, 221 (2013). כמו כן, עוד קודם לכן עסקה בכך "הוועדה לבחינת ההיבטים המשפטיים של האחריות ההורית בגירושין, שלב א' דוח ביניים" (אפריל 2008), בראשות פרופ' דן שניט. אך נראה, כי גם במאמרים וחוות הדעת של מלומדים אלה לא ניתן מענה מספק לקושי בהתמודדות עם מקרים בהם סרבנות הקשר נובעת גם מצד הילדים עצמם, עקב הניכור ההורי שלהם כלפי אחד ההורים.

מתן פתרון להפרת הוראה שיפוטית בענייני ילדים הוא בדרך כלל בגדר צורך מיידי. לעומת זאת, הטלת קנס או מאסר היא הליך שיורי מכוח פקודת בזיון בית משפט וסעיף 7א לחוק בתי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון), התשט"ז–1956, ולפיכך היא צריכה להיות הסנקציה האזרחית האחרונה שיטיל בית הדין או בית המשפט. במקרים לא מעטים עצם הטלת הקנס עלולה לפגוע בטובת הילדים הקטינים, כאשר ההורה המנכר הוא גם ההורה המשמורן היחיד על הילדים, אשר נושא בעיקר הנטל הכלכלי של פרנסת הילדים. במקרים שהפרוטה אינה מצויה בידו אותו הורה, הטלת קנס עלולה לפגוע בסופו של יום במזונותיהם של הקטינים ובטובתם. לא זו בלבד, הטלת הקנס אף עלולה להעצים עקב כך את הניכור כלפי ההורה שבגין סרבנות הקשר עמו הוטלו הקנסות, והפיכתו לעיתים לדמות דמונית בעיני הילדים. הילדים בתחושתם הסובייקטיבית עלולים לחשוב שההורה המנוכר מתנכל להם, כביכול, ורודף אותם ואת 'ההורה הטוב' בעיניהם. על אחת כמה וכמה, שהפגיעה בקטינים והניכור אצלם עשויים להתגבר כאשר הסנקציה שהוטלה על ההורה המנכר היא מאסר. כמובן, הטלת מאסר מעלה גם שאלות פרקטיות: היכן יהיו הילדים בעת מאסרו של ההורה המנכר, ומי ידאג להם באותו זמן. על כן, הטלת סנקציות מכוח בזיון בית משפט לא זו בלבד שהיא עשויה שלא להועיל, אלא אף עלולה להחריף את מצב הניכור.

השימוש בסנקציה פלילית מרחיק עוד יותר את פתרון הבעיה הקונקרטי, ואין בה כדי לתת מענה מיידית לסעד דחוף הדרוש לטובת הילד.

אמצעי אכיפה פרי הפסיקה

מתברר שאין די בכלים "הרגילים" שהועמדו במפורש ובמפורט לרשות הערכאות השיפוטיות בדברי חקיקה. מדי פעם עולה קושי זה בשיח הציבורי. בעת כתיבתה של החלטה זו התודענו לקיום כנס במסגרת "ערב עיון" שיזמה לשכת עורכי הדין ביום כ"א בחשון תש"פ (19/11/2019), ונושאו: "התמודדות עם תופעת הפגיעה בקשר בין הורה לילד / ניכור הורי". בכנס משתתפים מומחים מתחומים שונים, ובהם גם הייעוץ המשפטי לבתי הדין הרבניים. בתי הדין ובתי המשפט נדרשים אפוא למצוא פתרונות יצירתיים בדרכי פרשנות משפטית מקובלות לסרבנות קשר של ילדים עם אחד ההורים. אכן, בתי המשפט פיתחו דרכי התמודדות נוספים עם הבעיה:

בהחלטה שנתן בית המשפט לענייני משפחה בבאר שבע **בתמ"ש (ב"ש) 13053089 פלונים נגד אלמונית** (4.11.2014) ציין בית המשפט, כי "ארגון הכלים" העומד לרשותו של היושב בדין אינו רחב דיו, ויש להרחיבו על ידי הטלת "סנקציות" נוספות נגד ההורה המשמורן שאינו מקיים אחר החלטות בעניין הסדרי הראיה, ופוגע למעשה בהתפתחותו התקינה של הקטין. לעניין זה אפשר לעשות שימוש מרחיב **בסעיף 68 (א)** לחוק הכשרות, שלפיו "בית המשפט רשאי [...] לנקוט אמצעים זמניים או קבועים הנראים לו לשמירת ענייניו של הקטין [...]". **סעיף 68 (א)** אינו מפרט אלו אמצעים יש לנקוט לצורך שמירה על ענייניו של הקטין, ונראה כי מדובר ברשימה פתוחה ורחבה, שעל בית המשפט ליצוק לתוכה תוכן בהתאם לנסיבות המקרה שבפניו. פרשנות מרחיבה לביטוי "אמצעים זמניים או קבועים הנראים לו לשמירת ענייניו של הקטין" יכול ותהווה אמצעי הרתעה אשר ימנע מבעוד מועד טרפוד קשר על ידי ההורה המשמורן, ויכולה אף לתת לבית המשפט אמצעים מהירים והדירים להתמודדות עם התופעה הפסולה. לדעת בית המשפט אפשר לעשות היקש מהסנקציות המפורטות **בחוק בתי הדין הרבניים (קיום פסקי דין של גירושין)**, תשנ"ה–1995 ולהחילם גם במקרה של הורה משמורן המחבל בקשר שבין הקטין ובין ההורה האחר. לדעת בית המשפט, הוא יכול ורשאי מכוח **סעיף 68 (א)** לחוק הכשרות לשלול מהורה כזה את רישיון הנהיגה, להורות על עיכוב יציאתו את הארץ, להגביל את אפשרותו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להשתמש בכרטיסי אשראי, עד שיאמר "מאפשר אני" ובכך יאפשר להורה שאינו משמורן להיות חלק מחייו של הקטין.

בדרך דומה הלך בית המשפט לענייני משפחה באשדוד. בתמ"ש (משפחה אשדוד) 15'04-49927 ע' ש' נגד א' ש' (5.1.2016) ציין בית המשפט כי האב קיבל מנדט, כהורה שהקטין נמצא אצלו בחלקו הארי של הזמן, לפעול לטובת הקטין, למענו ולמען שלומו הנפשי. במצב זה, ובהתחשב בגילו של הקטין (בן שמונה), בית המשפט סבר כי האחריות לגרום לקטין לפעול על פי הוראות בית המשפט מוטלת על האב. שכן הבחירה של קטין בן שמונה שנים לסרב להיות בקשר עם אמו, כשברקע הסכסוך בין ההורים, אינה יכולה להתקבל כבחירה "טבעית" או "פנימית", בוודאי אינה תוצאה של שיקול דעת או רצון חופשי.

לפיכך נקבע, כי האב הוא שאחראי להביא הקטין לביקור אצל האם, ומקום בו הקטין לא ישתתף בביקור או לא יהיה נוכח בביקור עד תומו, תוטל סנקציה על האב, זאת מכוח הוראות הדין והפסיקה. עד להחלטה אחרת, בגין כל ביקור של הקטין אצל אמו שלא יתקיים (למעט בגין ביטול מראש מצדה של האם), ישא האב בתשלום של 350 ש"ח. מקום שבו יהיה רצף של שלושה ביקורים שלא יתקיימו תגיש האם בקשה מתאימה לבית המשפט ובית המשפט ישקול נקיטת סנקציות חריפות ומשמעותיות יותר, לרבות שלילת רישיון נהיגה והגבלת שימוש בכרטיסי אשראי של האב. בית המשפט קבע כי הקטין יחזור ללמוד בבית הספר שבו למד בשנה שעברה ואולם תנאי להמשך לימודיו שם הוא קיומם של הסדרי הביקור והקשר עם אמו כמפורט בהחלטה (הרב שמעון יעקבי, עדכוני פסיקה ונושאים נוספים, כנס הדיינים – התשע"ו, 216 (2017)).

כך גם בית המשפט לענייני משפחה בירושלים הטיל סנקציה של עיכוב יציאה מן הארץ ואיסור על שימוש בכרטיסי אשראי על אב שנמנע מלקיים את החלטת בית המשפט בדבר הפניית הצדדים לטיפול וקיום חובתו האקטיבית לעודד את בניהם הקטינים של הצדדים להיות בקשר טוב ומשמעותי. וכן נימק בית המשפט את החלטתו:

8. השתתף סנקציות לשם הנעת בעל דין לציית להחלטות בית משפט בענייניו של קטין נסמכת על שני מקורות נורמטיביים גם יחד. האחד, סעיף 68 (א) לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב–1962, המקנה לבית המשפט סמכות לנקוט באמצעים קבועים או זמניים, הנראים לו, לשם שמירה על ענייניו של קטין, וזאת אף מיוזמתו (השוו: תמ"ש (ב"ש) 05'3089-13 פלונים נ' אלמונית (2014); האחר, סעיף 7 לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה – 1995, המקנה לבית המשפט סמכות לנקוט הליכי ביצוע בתובענה בענייניו של קטין. משמעות הדברים היא, כי לבית המשפט עומדות אף כלל הסמכויות העומדות לרשם ההוצאה לפועל, כאמור בחוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז–1967 (להלן – "חוק ההוצאה לפועל").

9. כאשר עסקינן בהוצאה לפועל של החלטה שיפוטית עומדות לרשם ההוצאה לפועל, או לבית המשפט, לפי העניין, אף הסמכויות לנקוט בהליכי אכיפה עקיפה, בכדי להביא את בעל הדין לציית להחלטות בית המשפט (למשמעות הליכי הוצאה לפועל לשם אכיפה עקיפה אל מול אכיפה ישירה ראו: פ' לרנר "האכיפה העקיפה בהוצאה לפועל" (על הרפורמה בחוק ועל שינויים רצויים) מחקרי משפט כו, התשע"א – 2010 בעמ' 943) בקיצור נמרץ ניתן לומר, כי משמעות הליכי אכיפה עקיפה היא, השתתף הגבלות על החייב עצמו כדי להביאו לבצע את שהורה לו בית המשפט. בארגז הכלים העומד לרשות בית המשפט (ורשם ההוצאה לפועל) מגוון כלי אכיפה, בהם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניתן לעשות שימוש בכדי להביא את בעל הדין לבצע את שהוטל עליו. כך בידי בית המשפט לאסור על יציאת בעל הדין מן הארץ, לאסור עליו להיות בעל עניין בתאגיד, להחזיק כרטיס חיוב, להחזיק או להשתמש ברישיון נהיגה, להכריז עליו כלקוח מוגבל מיוחד, כמשמעותו **בחוק שיקים ללא כיסוי**, תשמ"א – 1981, ואף להורות על מאסרו למניעת הפרעה לביצוע הליך. ראו: **סעיפים 13 ו-66א לחוק ההוצאה לפועל**. זאת מבלי לגרוע מסמכות בית המשפט להטיל קנס או מאסר, בהתאם להוראות **פקודת בזיון בית משפט** (תמ"ש (משפחה ירושלים) 15-07-4287 **פלונת נ' אלמוני** (2017)).

השגות שהוגשו על ההחלטה הנ"ל של בית המשפט ועל החלטות קשורות נדחו על ידי בית המשפט המחוזי בירושלים (רמ"ש 17-07-25598 **פלונת נ' פלונת** (2017); רמ"ש 17-05-30716 **פלונת נ' פלונת** (2017); רמ"ש 17-04-11161 **פלונת נ' פלונת** (2017); החלטות אלו אוזכרו **בע"א 8763/17 פלונת נ' פלונת** (2017)).

בפסק דין רחב יריעה, בן למעלה מ-850 עמודים, של סגן נשיא בית המשפט המחוזי בירושלים **ברמ"ש (מחוזי ירושלים) 16-11-55946 פלונת נ' פלונת** (05.03.2019), עמד בית המשפט על הקושי לאכוף החלטות שיפוטיות בעניין ילדים, כחלק מההליכים השיפוטיים הדמוקרטיים במדינה, תוך התחשבות בעמדת הילדים ובהשפעות של הליכי אכיפה "כוחניים" על חיי הילדים, רגשותיהם ועיצוב נפשם. בית המשפט ציין, כי קיימות כמה חלופות מעשיות לאכיפת החלטות שיפוטיות בענייני ילדים, תוך שימוש בדוקטרינות שונות ובענפי משפט שונים: הליכי הוצאה לפועל "רגילים"; אמצעי אכיפה במסגרת הליכי הוצאה לפועל; ביצוע על ידי בית המשפט לענייני משפחה; הפחתת מזונות; הליכי בזיון בית המשפט; הליכים פליליים; סנקציות כספיות; תוצאות במישור דיני המשפחה והנזיקין; הכרזה על קטין כנזקק והוצאתו מבית שני ההורים למרכז טיפולי. כמו כן הובאו בפסק הדין דרכי טיפול למניעת ניכור הורי. בנסיבותיו של אותו עניין סבר בית המשפט, כי האמצעי הטוב ביותר באותו מקרה להיאבק בניכור ההורי הוא הטלת קנסות כבדים על האם. נפסק כי האם תשלם 100 שקל לכל עשר דקות של איחור בהגעת הילדים לבית סבתם; 500 שקל למניעת ביקור; 100 שקל לכל חמש דקות של קיצור הביקור; ו-250–750 שקל אם הביקור יהיה בלתי משמעותי.

הנה כי כן, טענת המבקש כי הדרך האפשרית היחידה לאכוף עליו את ביצוע החלטת בית הדין למתן טיפול רגשי לבת באמצעות המטפלת שמינה בית הדין היא על ידי הטלת קנס על פי הליכי בזיון בית משפט, אינה יכולה לעמוד. הראינו לדעת, כי לרשות בית הדין ובית המשפט עומדים כלים נוספים בדמות הטלת הגבלות שונות, כמו ביטול רישיון נהיגה, עיכוב יציאה מן הארץ, הגבלת האפשרות להשתמש בחשבון בנק ובכרטיסי אשראי ועוד. בתי המשפט ובתי הדין לא הוסמכו במפורש בחוק חרות להטיל הגבלות אלו לצורך אכיפת החלטות בענייני ילדים. בתי המשפט הסיקו את קיומה של הסמכות בדרך של צירוף דברי חקיקה שונים, כמפורט לעיל, בדרך של היקש.

השאלה המשפטית הקונקרטית

השאלה בענייננו היא אם קיימת סמכות למותב של ערכאה משפטית לעכב את הטיפול בהליכי חלוקת רכוש בין בני זוג כסעד לאכיפת החלטת אותו מותב בעניין הקשור לטובת הילדים הקטינים של אותם בני זוג. אנו סבורים כי יש להשיב בחיוב על שאלה זו. להלן נפרט את נימוקינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בבסיס עמדתנו עומד האינטרס הציבורי, המעוגן בפסיקה, להבטיח את שלטון החוק. לשם כך יש ליצור מודעות חברתית לחובה לכבד את מערכת המשפט. [...] הציות להחלטות שיפוטיות עומד בבסיס הקיום של המערכת השיפוטית. אין מדובר באינטרס של בעל הדין שלטובתו ניתנה ההחלטה השיפוטית בלבד, אלא עסקינן באינטרס ציבורי מן המעלה הראשונה. לא בכדי נאמר כי 'החובה לקיים צו של בית משפט יש להתייחס אליה כערך בפני עצמו' [...]. אי לכך, לא ניתן ולא ראוי להתעלם ממצב בו בעל דין מפר החלטות שיפוטיות, כשיש בידו לקיימן [...]” (ע”פ 2595/13 סופר נ’ איתן, פסקה 25 (2014); ראו גם: [ע”פ 4603/90 גבירצמן נ’ מדינת ישראל, פ”ד מז \(2\) 529, 556 \(1993\)](#)).

דברים אלו יפים ונכונים אף לפסק דין בתחום המעמד האישי. תכלית זו אף נקבעה מפורשות בהקשר לקיום פסקי דין לגירושין:

[...] אכיפת הציות להחלטות שיפוטיות, [ש] היא ערך בפני עצמו שיש אינטרס מובהק להגשימו ובכך לחזק את שלטון החוק” (בש”פ 4072/12 פלוני נ’ בית הדין הרבני הגדול, פסקה 26 (ג) (2013)).

וראו עוד בענייני משפחה:

אין חולק כי לצד האיסור על שימוש לרעה בהליך השיפוטי, מסורה בידי בית המשפט סמכות טבועה למתן סעד דיוני בגין ניצול לרעה של הליכי משפט. מדובר בסמכות שבשיקול-דעת – הן לעניין עצם הענקת הסעד והן לעניין מהות הסעד שניתן. [...] עמדה זו תואמת את החזקה הפרשנית הנגזרת ממרכזיותו של עקרון תום-הלב בשיטתנו המשפטית, ולפיה הנחה היא כי תכליתו של דבר חקיקה הינה להגשים את עקרון תום-הלב ואת הטעמים המונחים בבסיסו ([בג”ץ 5918/07 פלונית נ’ בית הדין הרבני הגדול, סג \(2\) 247 \(2009\)](#)).

בעל דין המסרב לציית להחלטות בית משפט או בית דין פועל בדרך כלל בחוסר תום לב. עקרון תום-הלב מהווה עקרון-על בשיטתנו המשפטית אשר מצודתו פרושה [...] על כלל המערכת המשפטית בישראל’ (פסק דין בע”א 700/81 פז נ’ פז, פ”ד לח 736, 742 (2)). מעקרון זה נגזר כי על בעלי הדין להפעיל את הזכויות והחויבים המעוגנים בסדרי הדין בדרך מקובלת ובתום-לב. עליהם לפעול באופן סביר והוגן במסגרת ניהול הליכי המשפט, וזאת בהתחשב במכלול נסיבות העניין. מחובת תום הלב הדיוני נגזר האיסור לנצל לרעה הליכי משפט ([בש”א 6479/06 בנק דיסקונט לישראל בע”מ נ’ משה שנפ \(2007\)](#)) (להלן – [עניין דיסקונט](#)).

סרבן ציות להוראה של בית משפט או בית דין, הדורש כי יינתן לו סעד משפטי בתביעה שיש לו עצמו נגד בעל-הדין-שכנגד, ועוד בפני אותו מותב של הערכאה השיפוטית, נחשד מיניה וביה בניצול לרעה של הליכי משפט. אכן –

קשה להגדיר מראש מתי תעלה התנהגות של בעל-דין כדי ניצול לרעה של ההליך השיפוטי; קל יותר לזהות את הפסול שבהתנהגות זו כאשר נתקלים בה. בדומה לעקרון תום-הלב, אף האיסור על ניצול לרעה של הליכי-משפט מבוסס בעיקרו על אמת-מידה אובייקטיבית, הנבחנת בהתאם לנסיבותיו של כל מקרה לגופו. כוונותיו הסובייקטיביות של בעל-הדין והשאלה האם פעל בזדון עשויות להשליך על המסקנה האם עשה שימוש לרעה בהליכי משפט; עם זאת, עיקרו של המבחן בעניין זה הינו סבירות והגינות, קרי – כיצד היה נוהג בעל דין סביר והגון בנסיבות העניין. התפיסה שבבסיס אמת-המידה האמורה הינה כי השמירה על האינטרס האישי של בעל-דין צריכה להיעשות תוך התחשבות בציפיות הדיוניות המוצדקות של הצדדים האחרים להליך, ותוך מילוי חובותיו של בעל-הדין כלפי בית-המשפט; זאת, על-מנת לאפשר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה במחלוקות שהובאו בפני בית-המשפט, תוך הבטחת הליך שיפוטי תקין והוגן לפרט ולציבור בכללותו.

[...] לצד האיסור על שימוש לרעה בהליך השיפוטי, מסורה בידי בית המשפט סמכות טבועה למתן סעד דיוני בגין שימוש לרעה בהליכי משפט. [...] סמכות זו הינה חלק מהסמכויות הנתונות בידי בית-המשפט בשל עצם אופיו של המוסד השיפוטי ולשם הסדרת התנהלותו התקינה של הדיון השיפוטי, במטרה לאפשר לבית-המשפט להכריע בסכסוכים המובאים בפניו. מדובר ב"אותה סמכות מינימאלית בענייני נוהלי יעילות המשפט וצידקתו, הדרושה לבית המשפט כדי שיוכל למלא את התפקיד שלמענו הוא קיים: עשיית משפט צדק.

[...] בית-המשפט יפעיל את סמכותו למתן סעד בגין התנהלות דיונית חסרת תום-לב בהתחשב במכלול השיקולים הרלוונטיים לעניין, ובהם: שמירה על הגינות ההליך השיפוטי והגנה על התכליות המונחות בבסיס סדרי הדין מחד-גיסא; אל מול זכות הגישה לערכאות וזכותו של בעל-דין לקבל הזדמנות מלאה לבירור עניינו בבית-המשפט מאידך-גיסא. בבואו להכריע בדבר מתן סעד בגין שימוש לרעה בהליך השיפוטי, יאזן בית-המשפט בין מכלול הזכויות והאינטרסים האמורים, בשים לב לכלל נסיבות העניין שבפניו ובהן: טיב ההתנהגות הנדונה של בעל-הדין-האם עלתה כדי התחכמות, תחבולה, שרירות לב, זלזול בבית-המשפט או הכשלת הצד שכנגד וההליך בכללותו; מצב נפשו של בעל-הדין-האם השימוש לרעה בהליך השיפוטי נעשה בהיסח הדעת, מתוך טעות או רשלנות או שמא במתכוון; היקף ועוצמת הפגיעה בכללי הפרוצדורה הרלוונטיים ובתקינות ההליך השיפוטי; וכן מידתיות הסעד המבוקש נוכח הפגיעה האפשרית בזכויותיו של בעל-הדין (שם, [עניין דיסקונט](#)).

הנה כי כן, "מסורה בידי בית-המשפט סמכות טבועה למתן סעד דיוני בגין שימוש לרעה בהליכי משפט". האיסור לעשות שימוש לרעה בהליכי משפט עוגנה לאחרונה במפורש בדבר חקיקה, בתקנה 4 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט–2018, שעתידות להיכנס לתוקף ביום 06/09/2020. סמכות טבועה זו מסורה גם לבית הדין הרבני. הסמכות הטבועה מאפשרת לבית הדין לפתח את סדרי הדין על פי כללי ההלכה כל אימת שסדרי דין אלו לא הוסדרו במפורש בדברי חקיקה (לדיון בגדרי הסמכות הטבועה של בית הדין הרבני, ראו תיק [\(רבני אריאל\)](#) 1033117/1 [פלונית ופלונני נ' פלוניות \(2015\)](#)).

מקורות הלכתיים

על אף שנתבקשנו ע"י המבקש לציין אסמכתאות משפטיות להחלטתנו, אי אפשר שלא להזכיר מקורות הלכתיים להחלטתנו זו.

יצוין, אף שלחלק מהפוסקים לא זו בלבד שבית הדין רשאים להסתלק מן הדין למי שלא ציית דינא, אלא שבית הדין מצווים ומחוייבים לעשות זאת.

מכיוון שכבר דנו בזאת בבית הדין הגדול בתיק ערעור על פסק דין אחר של הרכב דנן בתיק מס' 965170/7, נביא בזאת את דבריהם.

בפרשה שנדונה בתיק [\(רבני גדול\) 1063300/7 פלונית נ' פלונני \(2017\)](#) סירבה אישה לקיים החלטות של בית הדין האזורי, הקובעות הסדרי שהות בין האב לילדים, וערערה עליהן לבית הדין הרבני הגדול. בקשת האישה לעיכוב ביצוע החלטות נדחתה. כמו כן לא התקיים דיון בערעור עקב סירוב האישה להשמיע את טענות ערעורה בתואנה בלתי מוצדקת, שבאי-כוחה לא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יכול היה להגיע לדיון בערעור. בית הדין הרבני הגדול חייב את המערערת בהוצאות, והנחה את בית הדין האזורי לפעול מיד ליישום הסדרי השהות עם האב. בהמשך קיבל בית הדין האזורי את המלצתה העקרונית של לשכת הרווחה להעביר את משמורת הילדים לאב, ונתן הנחיות לביצוע הליך זה. על כך הגישה האישה ערעור נוסף. בדחותו את בקשת האישה לקיים דיון בערעור הנוסף, החדש, החליט בית הדין הרבני הגדול:

בית הדין קובע שהמערערת אינה מציינת להוראות בית הדין, התעלמה מהחלטת בית הדין האזורי בעניין הסדרי השהות ועשתה כרצונה, ובכך גרמה לנתק בין האב לילדיו.

המערערת מתעלמת גם מהחלטת בית הדין הגדול ולא משלמת את ההוצאות שהוטלו עליה. ועתה לאחר שעוכב ההליכים בוטל, ובית הדין חזר להפעיל את ההליכים למימוש החלטותיו רוצה המבקשת שבית הדין ידון בערעורה.

אין ספק שכדי לקבל סעד מבית הדין על אדם צריך להופיע בבית הדין בתום לב ובידיים נקיות.

בסנהדרין (כט, א) שנינו:

בני חמוה דמר עוקבא אתו לקמיה לדינא, אמר להו: פסילנא לכו לדינא [...] משום 'דלא ציייתנהו לדינא'.

ובהגהות אשרי (סנהדרין פרק ג סימן כ) כתב:

ואף על פי שהדין מצות עשה הוא אף על פי כן במקום שאדם יודע שאינן נשמעין לו פטור מלומר להם הדין ושמעין ממר עוקבא שלא רצה להזקק לדין דבני חמוה וקרוב ונתרחק הוה משום דלא ציייתי דינא. מא"ז:

וכן כתב החיד"א (בשו"ת יוסף אומץ סימן מז אות ד):

ועצומים כל הרוגיה זה שהגיע להוראה ואינו מורה: "אף על פי כן אם יודע הדיין שאין דבריו נשמעים מותר לו להסתלק עצמו מלדונם, כן יש ללמוד מעובדא דמר עוקבא ריש דף כ"ט בסנהדרין – 'פסילנא לכו לדינא משום דלא ציייתו דינא', וכן מצאתיה בהגהות אשרי שם." עכ"ל הרב מהר"ר אליהו ישראל ז"ל בנימוקיו כ"י. ומלשון מר עוקבא דאמר "פסילנא לכו לדינא" עד שמזה דנו שפסול משום קורבה והדר פירש להו "דלא ציייתי". מוכח דלא לבד שמותר לו לסלק עצמו כמ"ש הרב הנזכר, אלא דחובה עליו להסתלק. הן אמת דגם לשון אור זרוע שהביא הגהות אשרי הוא "במקום שאדם יודע שאינן נשמעין לו פטור מלומר הדין" וכו' ע"ש ועיין בריש סימן י"ב.

וכן כתב הגר"ד מקארלין (בחידושי לסנהדרין שבסוף שו"ת שאלת דוד), שמכאן ילפינן שאין לבית דין להזדקק למאן דלא צייית דינא.

ועיין במה שהאריכו בהאי דינא בשו"ת חושן האפוד (להג"ר דוד אברהם פיפאנו ז"ל, חושן משפט סימן יח) ובשו"ת תשורת ש"י (סימן תרלז). ראה עוד בזה בשורת הדין (יב (תשס"ז), עמ' שפז–שפט). ויעוין במקורות נוספים לעיקרון זה בספרו של פרופ' א' שוחטמן (סדר הדין בבית הדין הרבני, תשע"א, עמ' 473–476, בסעיף שכותרתו "תובע שאינו ממלא אחר החלטה שיפוטית").

לפיכך לא יקבע בית הדין דיון בערעור של המבקשת לעת עתה.

ככל שהמבקשת תפעל בהתאם להוראת בית הדין האזורי לחידוש הקשר בין האב לילדיו, ייענה בית הדין לבקשתה לקביעת מועד לשמיעת הערעור.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין מקפיד לעת עתה את תיק הערעור למשך 90 יום. רק אם יוכח לבית הדין שהמערערת מקיימת את החלטת בית הדין, ייענה בית הדין לבקשתה וישמע את הערעור.

בהעדר פנייה בהתאם לאמור, במועד הנ"ל, ייסגר התיק.

על פי דין תורה, חוסר ציות להחלטות בית הדין מאפשר לבית הדין שיקול דעת שלא להיזקק לתביעות של הסרבן (לדיון רחב בנושא זה ראו מאמרו של אב"ד נתניה, הרב שניאור פרדס, [לא ציית דינא](#), אתר דעת). הסמכות להפעיל שיקול דעת זה, ובכך להגביל את זכות הגישה של הסרבן לערכאת בית הדין הרבני, הוא יישום להלכה ולמעשה של הסמכות הטבועה של בית המשפט למנוע סעד דיוני מבעל דין העושה שימוש לרעה בהליכי משפט. בית הדין יפעיל את סמכותו זו בהתחשב בנסיבות העניין ובמכלול השיקולים הרלוונטיים, בדומה למפורט ב**עניין דיסקונט** הנ"ל.

סמכות בדרך היקש

בפסקאות הקודמות ביססנו את סמכות בית הדין להתלות טיפול בהליך אחד בקיום הוראות בית הדין בהליך אחר – בשיקולים כלליים, שעניינם הסמכות הטבועה של כל ערכאה שיפוטית להבטיח את שלטון החוק, ובכללו ציות להחלטות שיפוטיות, על ידי הפעלת האיסור לעשות שימוש לרעה בהליכי משפט. להלן נראה, כי אפשר ללמוד על סמכות זו גם בדרכי היקש לדברי חקיקה מפורשים.

אכן, בית הדין הרבני הוא חלק מן הרשות השופטת, וגם הוא מוסמך לפרש הוראות חקיקה אזרחיות. בעשותו כן משתתף בית הדין בפיתוח המשפט הישראלי בדרכים שנקבעו בדין. בתי הדין עושים שימוש בפסיקתם בדרך של היקש (לדוגמה ראו היקש שעשה בית הדין לתקנות סדר הדין האזרחי: [בג"ץ 5352/18 פלוני נ' ביה"ד הרבני הגדול ירושלים לרבות הנהלת ביה"ד \(2018\)](#)). על פי סעיף 1 לחוק יסודות המשפט, תש"ם–1980, הדין בישראל מתפתח בין היתר "לאור עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של המשפט העברי ומורשת ישראל". בפיתוח המשפט מתקיים היזון הדדי של מערכות המשפט בישראל.

הסעיף המרכזי שעליו התבססו בתי המשפט בקבעם כי קיימת סמכות להטלת הגבלות שונות לצורך אכיפת החלטות הקשורות לטובת הילדים הוא [סעיף 68 \(א\)](#) לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, שלפיו "בית המשפט רשאי [...] לנקוט אמצעים זמניים או קבועים הנראים לו לשמירת ענייניו של הקטין [...]". זהו "סעיף סל" שהמחוקק הותיר לערכאות השיפוטיות למלא בו תוכן.

בית המשפט לענייני משפחה בבאר שבע בתמ"ש (ב"ש) 13-05-3089 הנ"ל פסק באמצעות היקש לחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין) – העוסק באכיפת פסקי דין לגירושין, מאטרייה משפטית שונה לחלוטין מענייני אפוטרופסות על קטינים – כי אמצעי אכיפה של החלטות "לשמירת ענייניו של הקטין" יהיו אמצעים דומים לאלו שנקבעו לאכיפת פסקי גירושין.

בית המשפט לענייני משפחה בירושלים בתמ"ש (ירושלים) 15-07-4287 הנ"ל מצא מקור משפטי קרוב יותר לעניינו, באמצעות סעיף 7 לחוק בית המשפט לענייני משפחה, המקנה לבית המשפט סמכות לנקוט הליכי ביצוע בתובענה בעניינו של קטין. בית המשפט הקיש הוראה זו לחוק ההוצאה לפועל, וממנו למד כי בעניינו של קטין עומדות לבית המשפט אף כלל הסמכויות העומדות לרשם ההוצאה לפועל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והנה, על פי [סעיף 79](#) לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, "[...] מקום שבית דין דתי מוסמך על-פי דין לשפוט, יראו כל הוראה בחוק זה [...] שמדובר בה בבית משפט כאילו מדובר בה בבית-דין דתי". לענייננו, כאשר עניינו של קטין מצוי בסמכות השיפוט של בית הדין הרבני, בית הדין הוא שינקוט "אמצעים זמניים או קבועים הנראים לו לשמירת ענייניו של הקטין."

בתי הדין הרבניים כבר ציינו בהזדמנויות שונות, כי ניתן ללמוד ולהקיש מהוראות סעיף 7 לחוק בית המשפט לענייני משפחה לעניין היקף סמכויות בתי הדין בעניינים דומים:

[...] הנחת היסוד היא כי סכסוכי משפחה המתנהלים בשדה משפטי זקוקים לטיפול ביד רגישה ותפיסה של מכלול מארג נושאי הסכסוך, במיוחד בשלב ביצוע פסקי דין. גישה זו באה לידי ביטוי בקביעתו של המחוקק כי בסכסוכי משפחה הליכי הביצוע ייעשו על פי הנחיותיו הישירות של בית המשפט לענייני משפחה העוסק בתיק, ולא דווקא על ידי ההוצאה לפועל. משום כך הורה המחוקק בסעיף 7 לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995:

[...] הליכי ביצוע [...] בתובענה בעניינו של קטין, למעט בענייני רכוש, יבוצעו על פי החלטת בית המשפט לענייני משפחה ובפיקוחו, זולת אם הורה בית המשפט על ביצועם באמצעות לשכת ההוצאה לפועל; כן רשאי בית המשפט להורות על ביצועם בדרך אחרת הנראית לו יעילה וצודקת יותר בנסיבות העניין.

[...] נעיר כי אף שהוראות חוק בתי המשפט לענייני משפחה מופנות ישירות כלפי בתי המשפט ולא כלפי בית הדין, הרי שניתן ללמוד ולהקיש מהוראת סעיף 7 לחוק בית המשפט לענייני משפחה גם על בתי הדין הרבניים, כאשר הם עוסקים באותו עניין [\(תיק \(רבני גדול\) 810388/12 פלוני נ' פלוני \(2017\)\)](#).

ברם, האפשרות לאכיפת החלטות הקשורות בטובת הילדים אינה מוגבלת לאמצעים שנלמדו בדרכי היקש לחוק ההוצאה לפועל ולחוק בתי דין דתיים (קיום פסקי דין של גירושין). בית משפט או בית דין דתי העוסק בחלוקת הרכוש של בני זוג המצויים בהליכי גירושין פועל בהתאם להוראות [חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973](#). חוק זה הסמיך את הערכאה השיפוטית לשקול אגב הליכי איזון משאבים שיקולים שאינם קנייניים באופן מובהק. בסעיף 5א (ג) ר"ד) לחוק יחסי ממון נקבע:

(ג) בית המשפט או בית הדין שנתן פסק דין לאיזון המשאבים רשאי להתנות את ביצועו בהפקדת כתב הסכמה להתרת נישואין, לרבות כתב הסכמה למתן גט או לקבלת גט, מצד המבקש, בבית הדין או בבית המשפט המוסמך להתיר את נישואי בני הזוג

(ד) בית המשפט או בית הדין שנתן פסק דין לאיזון המשאבים רשאי לעכב את ביצועו אם סבר כי המבקש פועל בחוסר תום לב בעניין התרת הנישואין.

כלומר, המחוקק מצא כי קיים קשר של ממש בין הליכי גירושין של בני זוג ובין חלוקת רכושם. אומנם סרבנות גירושין של בן זוג לא תמנע את איזון הנכסים כאשר בן הזוג שכנגד מבקש לחלק את הרכוש והתקיימו התנאים הקבועים בחוק. לעומת זאת, אפשר להתנות את ביצוע איזון המשאבים בהסכמה לגירושין מצד מבקש האיזון. אין להשלים עם מצב שבו אותו צד המבקש לאזן את הנכסים הוא הנוקט סרבנות גט שלא כדין. זוהי פעולה בחוסר תום לב, המצדיקה פגיעה בקניינו בדרך של עיכוב ביצוע הליכי האיזון. במילים אחרות, שיקולים קנייניים אינם חזות הכול בבוא הערכאה השיפוטית לאזן את נכסי בני הזוג.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אכן, טובת הילדים היא שיקול רלוונטי בהליכי חלוקת רכוש. המחוקק לא הסתפק בהטלת מגבלות על מכירת דירת מגורים לצורך איזון משאבים כאשר ילדי בני הזוג הקטינים מתגוררים בדירה עם הוריהם או אחד מהם (סעיף 6א לחוק יחסי ממון). על פי סעיף 6(ד) לחוק יחסי ממון, בבוא בית המשפט או בית הדין לשיקול מה מגיע מבן זוג למשנהו או באיזו דרך יבוצע מכלול איזון המשאבים, עליו להחליט לפי הנסיבות, ורשאי הוא לקבוע מועדי ביצוע ותנאים לביצוע בהתחשב "במצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג ובטובת ילדיהם הקטינים, ובאופן שימנע ככל האפשר [...] פגיעה ברווחת ילדי בני הזוג הקטינים."

נמצא, כי טובת הילדים הקטינים של בני הזוג ורווחתם הם שיקולים משמעותיים לעניין קביעת תנאי ביצוע איזון המשאבים. מתן טיפול רגשי או פסיכולוגי לקטין הזקוק לכך, מניעת ניכור הורי ומניעת פגיעה בהסדרי שהות עם אחד ההורים, הם חלק מהותי של טובת הילדים, אך אינם קשורים בצורה מובהקת לאיזון המשאבים. בחינה לשונית של הוראת סעיף 6(ד) הנ"ל אוצרת בתוכה פרשנות, לפיה קיימת סמכות לבית המשפט או לבית הדין להתנות תנאים לעניין הליכי הביצוע, באופן המתלה אותם בקיום החלטות שיפוטיות המתחייבות מטעמי טובת הילדים, ובהם מתן טיפול רגשי לילדים ומניעת ניכור הורי. התכלית החקיקתית האובייקטיבית של הוראות אלו היא מניעת פגיעה בילדים הקטינים בתחומים רחבים, אפילו אם יש בכך כדי לפגוע בזכות הקניין של מי מבני הזוג. בשל תכלית זו רשאית הערכאה השיפוטית לקבוע מועדי ביצוע ותנאים נוספים, אם אלו דרושים מטעמי טובת הילדים ורווחתם, הגם שאיזון המשאבים הכלכלי – כשהוא לעצמו – אינו מזיק התחשבות באלו. על פי הוראות חוק יחסי ממון אפשר אפוא להתנות תנאים לביצוע איזון משאבים ככלי עזר לאכיפת החלטות הנוגעות לטובת הילדים ולרווחתם.

וזאת תורת העולה

העיקרון ההלכתי ש"מאן דלא ציית דינא אין נזקקין לו" בא לידי ביטוי בסמכות הטבועה של בתי המשפט ובתי הדין למנוע שימוש לרעה בהליכי משפט. יישום עיקרון זה ייעשה בזהירות רבה, כדי שלא לנעול את שערי בית הדין לאדם הזכאי לסעד שיפוטי, ותוך התחשבות בזכות החוקתית לחופש הגישה לערכאות המשפט.

הטיפול בסכסוכי משפחה מחייב גישה כוללת, המאזנת בין זכויות הצדדים לסעדים בענייני גירושין, חלוקת רכוש, משמורת והסדרי שהות של ילדים. בית הדין ובית המשפט מוסמכים להטיל הגבלות שונות על הורה סרבן-ציות להחלטות הנוגעות לטובת הילדים. בין היתר, מוסמכת הערכאה המשפטית לעכב את הליכי חלוקת הרכוש לצורך אכיפת החלטות שעניינן טובת הילדים, ובכללן מתן טיפול רגשי ופסיכולוגי, מניעת ניכור הורי ומניעת סרבנות קשר עם אחד ההורים.

הטלת קנס או מאסר כאמצעי לאכיפת החלטה הקשורה בטובת הילדים היא סעד שיורי, שתיעשה בדרך כלל בהעדר ברירה אחרת, כצעד אכיפה אחרון.

כאמור בדברי הרקע, בינתיים קיבלנו את עמדת האפוטרופוסית לדין שמינינו. נבחן את הדברים בהתאם לעקרונות שפורטו לעיל, ובהמשך תינתן החלטה אופרטיבית.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת שמות הצדדים.

ניתן ביום כ"ג במרחשון התש"פ (21/11/2019).

הרב שמעון לביא

הרב רפאל זאב גלב

הרב יצחק מרוה – אב"ד